



KONFERENCA SHKENCORE MBARËKOMBËTARE

**MUZIKA SHQIPTARE
SI KRIJIMTARI, INTERPRETIM,
MUZIKOLOGJI DHE
EDUKIM ARTISTIK**

LIBRI I ABSTRAKTEVE

Tiranë, 30 tetor 2025



REPUBLIKA E SHQIPËRISË
AKADEMIA E SHKENCAVE



UNIVERSITETI I ARTEVE
FAKULTETI I MUZIKËS

Akademia e Shkencave e Shqipërisë dhe Fakulteti i Muzikës

në bashkëpunim me

*Qendrën e Studimit të Arteve, Teatrin Kombëtar të Operas dhe Baletit,
Fakultetin*

*e Muzikës në UP, Kosovë, Liceun Artistik “Jordan Misja”, orkestrën simfonike
të RTSH, AKKSHI, ASCAL, Qendra e Kulturës dhe Botimeve të Mbrojtjes
në kuadër të muajit të letërsisë dhe të arteve*

ORGANIZOJNË

konferencën shkencore mbarëkombëtare

**“MUZIKA SHQIPTARE
SI
KRIJIMTARI, INTERPRETIM,
MUZIKOLOGJI
DHE
EDUKIM ARTISTIK”**

Tiranë, 30 tetor 2025

KOMITETI I NDERIT

- Akademik Zeqirja Ballata, Kosovë
- Akademik Rauf Dhomi, Kosovë
- Prof. Thoma Gaqi, kompozitor, Shqipëri
- Saimir Pirgu, këngëtar operistik, tenor
- Rame Lahaj, këngëtar operistik, tenor, Kosovë
- Ervis Gega, Drejtore Artistike e Fondacionit Villa Musica Rheinland Pfalz, Gjermani
- Tedi Papavrami, violinist, profesor në shkollën e lartë të muzikës në Gjenevë, përkthyes, shkrimtar
- Prof. Nora Çashku, pianiste, Shqipëri
- Prof. Rafet Rudi, dirigjent-kompozitor, Kosovë
- Prof. Dr. Thomas Simaku, kompozitor, University of York, Angli
- Prof. Alqi Lepuri, dirigjent, Shqipëri
- Prof. Suzana Frashëri, soprano, Shqipëri
- Prof. Robert Prendushi, muzikolog, Itali
- Prof. Dr. Pirro Miso, etnomuzikolog, Shqipëri
- Florian Vlashi, Violinist dhe drejtues i “Grupo Instrumental Siglo XX”, Spanjë
- Dr. Rexhep Munishi, etnomuzikolog, Kosovë
- Dr. Ardian Ahmedaja, Mag. art. Dr. phil. Ardian Ahmedaja (Senior Researcher) Institute for Folk Music Research and Ethnomusicology of the University of Music and Performing Arts Vienna, Austri

KOMITETI ORGANIZATIV

- Akad. Prof. Dr. Vasil S. Tole
- Prof. Arben Llozi
- Prof. Asoc. Dr. Roven Vata Mikeli
- Prof. Asoc. Dr. Armira Kapxhiu
- Dr. Denis Bizhga

PROGRAMI

Salla "Aleks Buda", datë 30 tetor 2025

Ora 09:30 Regjistrimi i pjesëmarrësve

Ora 10.00-10.45 Seanca e përshëndetjeve

- Kryesia e Akademisë së Shkencave të Shqipërisë
- Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës
- Fakulteti i Muzikës, Universiteti i Arteve, Tiranë
- Ministria e Arsimit dhe Sportit
- Ministria e Kulturës
- Teatri Kombëtar i Operas dhe Baletit
- Ministria e Mbrojtjes
- RTSH

Ora 11.00-12.45 Seanca I:

"KRIJIMTARIA DHE MUZIKOLOGJIA SHQIPTARE"

Drejtojnë seancën Prof. Valton Beqiri dhe Prof. Arben Llozi

Prof. Dr. Zana Shuteriqi-Prela, Fakulteti i Muzikës, Universiteti i Arteve, Tiranë

- *Raporti mes muzikës tradicionale dhe asaj bashkëkohore*

Prof. Dr. Fatmir Hysi, Fakulteti i Muzikës, Universiteti i Arteve, Tiranë

- *Rrënjët kristiane të muzikës shqiptare*

Prof. Asoc. Dr. Rreze Kryeziu Breznica, Fakulteti i Arteve, Departamenti i artit muzikor, Universiteti i Prishtinës, Kosovë

- *Roli i muzikologjisë kosovare në krijimin e historiografisë muzikore kombëtare: Analizë kritike e botimeve dhe qasjeve kërkimore*

Dr. Eno Koço, dirigjent/muzikolog (Senior Teaching Fellow) School of Music, University of Leeds, Angli

- *Drejt një muzikologjie bashkëkohore*

Akad. Prof. Dr. Vasil S. Tole, Zv/Kryetar i Akademisë së Shkencave të Shqipërisë

- *Mbi mecenatizmin shtetëror në muzikë*

Prof. Valton Beqiri, Fakulteti i Arteve, Universiteti i Prishtinës, Kosovë

- *Raporti i festivaleve në Kosovë me krijimtarinë artistike muzikore*

Prof. Arben Llozi, Dekan i Fakultetit të Muzikës, Universiteti i Arteve, Tiranë

- *Mbi perspektivën e interpretuesve të muzikës shqiptare*

Prof. Endri Sina, Fakulteti i Muzikës, Universiteti i Arteve, Tiranë

- *Sfidat dhe vështirësitë e profesionit të kompozitorit sot dhe në të ardhmen në Shqipëri*

Dr. Blerina Shalari, Instituti i Antropologjisë Kulturore dhe Studimit të Artit, Institutet e Albanologjisë, Akademia e Shkencave e Shqipërisë

- *Tipare dhe veçoritë kombëtare në muzikën shqiptare bashkëkohore*

Msc. Visar Munishi, Dega e Folklorit, sektori i Etnomuzikologjisë, Instituti Albanologjik i Prishtinës, Kosovë

- *Roli i muzikës tradicionale në formësimin e identitetit muzikor bashkëkohor në Kosovë*

Mr. Doc Lejla Alimi Lumani, Fakulteti i Arteve, Universiteti Shtetëror i Tetovës, Maqedoni e Veriut

- *Koncerti si formë në krijimtarinë e kompozitorëve shqiptarë në Maqedoninë e Veriut*

Prof. Asoc. Dr. Saimir Shatku, Fakulteti i Muzikës, Universiteti i Arteve

- *Aspekte mbi mbrojtjen e krijimtarisë muzikore dhe të drejtave fjinje sipas ligjit për të drejtën e Autorit në Shqipëri*

Ora 11.00-12.45 Seanca II:

“EDUKIMI ARTISTIK DHE INTERPRETIMI MUZIKOR”

Drejtojnë seancën Prof. Asoc. Dr. Rreze Kryeziu Breznica dhe Aulon Naçi

Prof. Asoc. Dr. Holta Sina, Fakulteti i Muzikës, Universiteti i Arteve, Tiranë

- *Interpretimi i muzikës bashkëkohore pas viteve '90-të*

Prof. Petrika Afezulli, Fakulteti i Muzikës, Departamenti Kompozicion-Muzikologji-Dirigjim-Pedagogji, Universiteti i Arteve, Tiranë

- *Shkolla shqiptare e dirigjimit, vlerat e saj si traditë dhe sfidat në bashkëkohësi*

Prof. Blerim Grubi, Fakulteti i Muzikës, Universiteti i Prishtinës, Kosovë

- *Rëndësia e përfshirjes së veprave të autorëve shqiptarë në planprogramet e degës së interpretimit*

Prof. Asoc. Dr. Rovenë Vata Mikeli, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Institutet e Albanologjisë, Akademia e Shkencave e Shqipërisë

- *Kënga si gjini muzikore në letërsinë shqipe*

Dr. Elizabeta Qarri, Fakulteti i Arteve-Universiteti AAB, Prishtinë, Kosovë

- *Pedagogjia Muzikore dhe Roli i Dimensionit Human në Epokën e Inteligjencës Artificiale*

Prof. Pjetër Guralumi, Fakulteti i Muzikës, Universiteti i Arteve, Tiranë

- *Disa karakterisika të muzikës shqiptare për violonçel në fund të shekullit XX dhe fillim shekullin XXI*

Prof. Asoc. Dr. Armira Kapxhiu, Fakulteti i Muzikës, Departamenti Kanto, Universiteti i Arteve, Tiranë

- *Rëndësia e edukimit muzikor në qytetari dhe roli i tij në ruajtjen e vlerave dhe identitetit kombëtar*

Dr. Eliona Lici, Fakulteti i Muzikës, Universiteti i Arteve, Tiranë

- *Zhvillimi i pedagogjisë vokale në Shqipëri në vitet (1933-1990) dhe sfidat e pedagogjisë muzikore sot*

Dr. Denis Bizhga, Komisioni i Përherëshëm i Arteve, Akademia e Shkencave e Shqipërisë

- *Diaspora artistike në Amerikë dhe roli i saj në rrjedhat e muzikës shqiptare të gjysmës së parë të shekullit të XX*

Dr. Kreshnik Duqi, Qendra e Studimit të Arteve, Akademia e Shkencave e Shqipërisë

- *Ndikimi i muzikës folklorike në muzikën bashkëkohore shqiptare*

Prof. Asoc. Dr. Majlinda Hala & Mirela Kamsi-Gurakuqi, Fakulteti i Arteve të Bukura, Universiteti i Arteve, Tiranë & Agjencia e Sigurimit të Cilësisë së Arsimit Parauniversitar (ASCAP)

- *Rishikimi i kurrikulës së muzikës në AP, sfida dhe risi*

Akademia e Shkencave e Shqipërisë, salla “Akademikët”

Ora 13.00 **Koncert i Fakultetit të Muzikës në UART, salla “Aleks Buda”**

Ora 14.00 **Konkluzionet e konferencës në Akademinë e Shkencave**

Koktejl

SEANCA I

KRIJIMTARIA
DHE MUZIKOLOGJIA SHQIPTARE

u kushtimit të festivit. apo ku ka ze
! Ishte vetë Sardi ai i cili pasi tha se
hte për "arsye personale", zbuloi
vërtetë se pse hoqi dorë nga ky
të provave ditore në "Dancing
s", emision ku ishte pjesë asaj
se u largua nga kjo garë për
Festivali i Këngës ka rënë në
më të ulët dhe jo profesional.
in e Anxhelës e kam ditur
irin e Ronelës e dija
! që e ka fituar
e besoja, por
jet Albina ka
tshikueshme.
e ka pritur,
festival më



u largua sepse nuk i kishte lejuar p
që siç u shpreh ajo duke qenë s
ritmike do të krijonte atmosf
e Kongreseve.

"Kënga fillonte me 'eag
edhe do krijonte atmosferë
Pallatin e Kongreseve. Mua
shumë peng. E vërteta është
lejua performanca, dhe un
këndoja atë këngë ritmike p
Këto ishin kriteret e festi
Nuk iu lejua askujt",
Ndërkohë, arsyja
tërheq vijon të jeti
E pas gjithë kës
zhurmave për
hatër", apo dhe

Prof. dr. Zana Shuteriqi-Prela

Universiteti i Arteve

Fakulteti i Muzikës

Tiranë

RAPORTI MES MUZIKËS TRADICIONALE

DHE ASAJ BASHKËKOHORE

Abstrakt

Punimi trajton raportin midis muzikës së kultivuar dhe asaj tradicionale, që ka shoqëruar tërë zhvillimin e kësaj të fundit që prej kohës së institucionalizimit si veprimtari krijuese artistike. Ky proces nisi pak a shumë gjatë mesjetës së vonë, u gjallërua ndjeshëm në periudhën e Rilindjes Europiane dhe spikati në mënyrë të dukshme gjatë tre shekujve në vazhdim (XVII-XIX), kohë të cilën muzikologjia e sotme e cilëson si "periudhë të praktikës së përbashkët". Në rrafshin e mendimit estetik romantik, konteksti gjeopolitik i kohës ushqeu ide të reja artistike, ndër të cilat, posaçërisht në vendet e Lindjes, por edhe në brendësi të kontinentit (Gjermani, Itali), u përvijuan dukshëm orientime artistike kombëtare. Në varësi të praktikës së centralizuar krijuese, muzika e orientimit kombëtar iu nënshtrua së njëjtës disiplinë unifikuese të

gjuhës muzikore. Shekulli XX, me fillimin e modernizmit u dha fund sistemeve artistike të centralizuara. Në periudha të caktuara të eksperimentimit me koncepte të ngurta strukturaliste (veçanërisht serializmi), muzika duket sikur i shkëputi lidhjet me trashëgiminë, por gjatë viteve 1910-1930 veçohen dy kompozitorë, ndër më kryesorët, që ndërtuan një lidhje të re strukturore midis muzikës së kultivuar dhe asaj tradicionale, Stravinski dhe Bartóku. Muzika profesioniste shqiptare e shekullit XX, e trajtuar edhe në punim, në rrethanat historike dhe shoqërore në të cilat u formua dhe u zhvillua ruajti përgjithësisht veçoritë e një muzike kombëtare të orientimit të shekullit XIX, pra të përfshirjes së burimeve tradicionale sipas normave të praktikës së përbashkët, dhe në gjysmën e dytë të shekullit kjo traditë arriti të konsolidohej (autorë, si Zadeja, Harapi, Daija, Ibrahimimi etj.). Në këta 35 vjet të zhvillimit të muzikës moderne shqiptare, çështja e kombëtares, pra e shfrytëzimit të burimeve tradicionale vendëse, paraqitet kryesisht si një mundësi e eksperimentimit drejt identitetit artistik. Në këtë pikëpamje, muzika e sotme që krijohet në Shqipëri paraqitet si një qasje tipike e epokës së postmodernizmit edhe për marrëdhëniet që mban me burimet tradicionale.

Fjalë kyçe: *muzikë tradicionale, muzikë bashkëkohore, krijimtari artistike, mendim artistik, muzikë profesioniste shqiptare.*

ALBANIAN CREATIVITY AND MUSICOLOGY

The Relationship Between Traditional and Contemporary Music

Abstract

This paper examines the relationship between cultivated and traditional music, which has accompanied the entire development of the latter since its institutionalization as a creative artistic endeavor. This process commenced around the late Middle Ages, saw

significant revival during the European Renaissance, and became particularly pronounced over the subsequent three centuries (17th-19th), a period characterized by current musicology as the "period of common practice." Within the context of romantic aesthetic thought, the geopolitical circumstances of the time facilitated the emergence of novel artistic ideas, particularly in Eastern countries and throughout the interior of the continent (Germany, Italy), where national artistic orientations became distinctly articulated. In line with centralized creative practices, national-oriented music was subjected to a unifying discipline of musical language. The 20th century, with the advent of modernism, marked a departure from centralized artistic systems. During specific periods of experimentation with rigid structuralist concepts (particularly serialism), music appeared to sever connections with its heritage; however, between 1910 and 1930, two pivotal composers, Stravinsky and Bartók, forged a new structural bond between cultivated and traditional music. The paper also discusses 20th-century Albanian professional music, which, within the historical and social contexts of its emergence and development, predominantly retained features of 19th-century national music, incorporating traditional sources in accordance with the norms of common practice. In the latter half of the century, this tradition solidified through the works of composers such as Zadeja, Harapi, Daija, and Ibrahim. In these 35 years of advancement in modern Albanian music, the question of national identity, or the utilization of local traditional sources, is predominantly framed as an opportunity for experimentation toward artistic identity. In this context, contemporary music produced in Albania is characterized as emblematic of the postmodern era, particularly regarding its relationship with traditional sources.

Keywords: traditional music, contemporary music, artistic creativity, artistic thought, professional Albanian music.



Prof. dr. Fatmir Hysi
Universiteti i Arteve
Fakulteti i Muzikës
Tiranë

RRËNJËT KRISTIANE TË MUZIKËS SHQIPTARE

Abstrakt

Punimi trajton rrënjët kristiane të muzikës së vendit tonë, i cili që në hapat e parë të formimit ka qenë në qendër të Europës dhe i rrethuar nga vende kristiane. Gjithashtu, nga pikëpamja e karakterit të njerëzve, mendësia, ndjeshmëria dhe shumë përbërës të tjerë shpirtërorë nuk mund të ishte ndryshe nga ajo, por, për shkaqet që përmendëm, gjatë gjithë historisë do të formohej e do të deformatohej disa herë, derisa të rigjente lidhjet e saj me organike me botën dhe me Europën. Në kulturën e saj kanë depërtuar edhe shumë elemente orientale përmes kulturave bazë, por edhe nëpërmjet kulturës së bejtëxhinjve, të bektashinjve e të tjera, që lidhen me pushtimin e gjatë turk, i cili diktoi shprehjet e detyruara, por populli u përshtat në mënyrë të vetvetishme me format e ndryshme kulturore dhe artistike. Nisur nga një pamje e tillë e përgjithshme, e lidhur me të gjitha vendet e tjera kristiane që e kanë rrethuar, historia e vërtetë e muzikës shqiptare fillon në periudhën e mesjetës me kompozitorin

ortodoks Jan Kukuzeli, që shënon edhe rifillimet kristiane të muzikës shqiptare përmes riteve dhe shprehive muzikore të kishës ortodokse. Muzika shqiptare, nëpërmjet praktikave të muzikës profesioniste klasike, romantike e të tjera, filloi të orientohej edhe nga mendësitë katolike, protestante e të tjera, të cilat konkretizoheshin me anën e veprave të mëdha vokale, instrumentale e operistike. Po kështu, një rol të rëndësishëm për afrimin e muzikës profesioniste shqiptare me kristianizmin ka luajtur muzika e kompozitorëve të shkollave nacionale europiane, që lidhet kryesisht me romantizmin e vonë. Një hap konstruktiv të lidhjeve me kristianizmin muzika shqiptare e arriti kur bashkoi qëllimet politike me ato kulturore e artistike dhe ndërthuri materien artistike me lëvizjet shoqërore e politike, si dhe me “ndërhyrjen” e zërave të fuqishëm të Europës, si “The Beatles”, Albano e Romina Pauer, “Scorpions”, Adriano Çelentano etj., të cilët e renditën natyrshëm Shqipërinë mes vendeve që kanë promovuar gjithmonë një kulturë demokratike dhe revolucionare. Të gjitha këto do të krijojnë hapin e natyrshëm shqiptar të rikthimit të muzikës në terrenin e natyrshëm të saj dhe do të shërbenin për zhvillimet e vetvetishme aktuale.

Fjalë kyçe: *Shqipëri, Europë, kishë ortodokse, Jan Kukuzeli, muzikë shqiptare kristiane.*

CHRISTIAN ROOTS OF ALBANIAN MUSIC

Abstract

The paper addresses the Christian roots of the music of our country, which from its earliest stages of formation has been at the center of Europe and surrounded by Christian countries. Also, from the perspective of the character of the people, mentality, sensitivity,

and many other spiritual components, it could not have been different, but, for the reasons mentioned, throughout history it would be formed and deformed several times, until it found again its more organic connections with the world and with Europe. Many Oriental elements have also penetrated its culture through base cultures, but also through the culture of bejtexhinj, Bektashis, and others, related to the long Turkish occupation, which dictated forced expressions, but the people adapted in their own way to different cultural and artistic forms. Starting from such a general view, connected with all other Christian countries that surrounded it, the true history of Albanian music begins in the medieval period with the Orthodox composer John Kukuzeli, who also marks the Christian restarts of Albanian music through the rites and musical expressions of the Orthodox Church. Albanian music, through the practices of professional classical, romantic, and other music, began to be oriented also by Catholic, Protestant, and other mentalities, which materialized through great vocal, instrumental, and operatic works. Likewise, an important role in bringing Albanian professional music closer to Christianity was played by the music of composers of European national schools, mostly related to late romanticism. Albanian music achieved a constructive step in its connections with Christianity when it combined political aims with cultural and artistic ones and intertwined artistic matter with social and political movements, as well as with the "intervention" of powerful voices of Europe, such as "The Beatles," Albano and Romina Power, "Scorpions," Adriano Celentano, etc., who naturally ranked Albania among countries that have always promoted a democratic and revolutionary culture. All these would create the natural Albanian step to return music to its natural territory and would serve for current spontaneous developments.

Keywords: Albania, Europe, Orthodox Church, John Kukuzeli, Albanian Christian music.



Prof. asoc. dr. Rreze Kryeziu Breznica

Universiteti i Prishtinës

Fakulteti i Arteve

Departamenti i artit muzikor

Kosovë

**ROLI I MUZIKOLOGJISË KOSOVARE NË KRIJIMIN E
HISTORIOGRAFISË MUZIKORE KOMBËTARE: ANALIZË
KRITIKE E BOTIMEVE DHE E QASJEVE KËRKIMORE**

Abstrakt

Muzikologjia kosovare ka luajtur një rol kyç në formësimin e historiografisë muzikore kombëtare, duke vepruar jo vetëm si pasqyrues i ngjarjeve muzikore, por edhe si faktor kritik në krijimin e narrativave kulturore dhe identitare. Edhe pse institucionalizimi i muzikologjisë në Kosovë ka ndodhur relativisht vonë, në fund të shekullit XX, dhe nën kushte politike, ekonomike dhe sociale sfiduese, një grup i vogël studiuesish ka realizuar punë themelore: dokumentimin, analizën kritike dhe promovimin e muzikës artistike dhe trashëgimisë muzikore. Këto përpjekje individuale kanë kompensuar boshllëqet e institucioneve dhe kanë krijuar një model

unik të “muzikologjisë së terrenit”, duke integruar traditat e muzikës artistike dhe folklorit muzikor me standardet dhe diskurset ndërkombëtare. Megjithatë, përkundër përparimeve të dukshme, muzikologjia kosovare vazhdon të përballët me sfida të konsiderueshme. Botimet dhe literatura janë ende të kufizuara, dhe mungesa e burimeve të qëndrueshme, përfshirë institucionalizimin e arkivave muzikore, pengon zhvillimin e studimeve sistematike dhe kufizon integrimin e saj në kontekstin ndërkombëtar.

Ky studim analizon përvojën kosovare në dialog me praktika të ngjashme në Ballkan dhe Evropë, duke u mbështetur te teoritë e autorëve ndërkombëtarë si Richard Taruskin, Joseph Kerman, Philip Bohlman dhe Vesa Kurkela. Analiza bazohet në botimet kryesore, artikuj shkencorë, fjalorë, materiale arkivore dhe tribuna profesionale. Metodologjia e përdorur është analitiko-kritike dhe komparative, tregon rëndësinë e muzikologjisë si një faktor kyç për ruajtjen e identitetit kulturor, konsolidimin e historiografisë muzikore dhe përfaqësimin e trashëgimisë muzikore kombëtare, duke evidentuar gjithashtu nevojën për zhvillimin e mëtejshëm të resurseve dhe literaturës akademike.

Fjalë kyçe: *muzikologjia kosovare; historiografia muzikore; identitet kulturor; literatura muzikore; kanoni muzikor.*

THE ROLE OF KOSOVO'S MUSICOLOGY IN THE CREATION OF NATIONAL MUSICAL HISTORIOGRAPHY: A CRITICAL ANALYSIS OF PUBLICATIONS AND RESEARCH APPROACHES

Abstract

Kosovar musicology has played a key role in shaping national music historiography, acting not only as a reflector of musical events

but also as a critical factor in creating cultural and identity narratives. Although the institutionalization of musicology in Kosovo occurred relatively late, at the end of the 20th century, and under challenging political, economic, and social conditions, a small group of researchers has carried out fundamental work: documenting, critically analyzing, and promoting artistic music and musical heritage. These individual efforts have filled institutional gaps and created a unique model of "field musicology," integrating the traditions of artistic music and musical folklore with international standards and discourses. However, despite apparent progress, Kosovar musicology continues to face considerable challenges. Publications and literature are still limited, and the lack of sustainable resources, including the institutionalization of music archives, hinders the development of systematic studies and limits its integration into the international context. This study analyzes the Kosovar experience in dialogue with similar practices in the Balkans and Europe, drawing on the theories of international authors such as Richard Taruskin, Joseph Kerman, Philip Bohlman, and Vesa Kurkela. The analysis is based on key publications, scholarly articles, dictionaries, archival materials, and professional forums. The methodology used is analytical-critical and comparative, highlighting the importance of musicology as a key factor in preserving cultural identity, consolidating music historiography, and representing national musical heritage, while also emphasizing the need for further development of academic resources and literature.

Keywords: Kosovar musicology; music historiography; cultural identity; music literature; musical canon.



Dr. Eno Koço

Dirigjent/muzikolog (Senior Teaching Fellow) School of Music,
University of Leeds, Angli

UDHËTIM NË HISTORI DREJT MUZIKOLOGJISË BASHKËKOHORE

Abstrakt

Në se kritika muzikore shqiptare e viteve 1939–1944 do të kishte fatin të vazhdonte edhe për gjatë periudhës totalitare me të njëjtën dinamikë, vizion, përgatitje intelektuale e akademike të autorëve të saj, mendoj se sot do të kishim trashëguar një shkencë kritike muzikore për tu lakmuar. Por, për hir të rrethanave politike të periudhës së pasluftës, kjo kritikë e humbi atë liri dhe erudicion të disa prej protagonistëve të saj si dhe frymëmarrjen e gjerë që koha e lejonte.

Muzikologjia bashkëkohore europiane-perëndimore e pesëdhjetë viteve të fundit karakterizohet nga një qëndrim i ndryshëm ndaj doktrinave tradicionaliste. Kjo “muzikologji e re” erdhi si nevojë e

një shkëputje nga ajo muzikologji pozitiviste e fillim-shekullit të 20-të ku fokusi i saj bazohej në analizën e materialit muzikor, analizën e formës e harmonike, sipas kanoneve muzikologjike tradicionale. Pjesërisht këtu hyj dhe unë. Shumë nga ato qasje që dikur trajtoheshin si gjetje apo zbulime, sot priren të integrohen drejt një kuptimi më bashkëkohor muzikologjik, drejt një konteksti shoqëror, kulturor e historik. Muzikologjia tradicionaliste në analizën e saj synon objektivitetin, ndërsa “muzikologjia e re” priret për nga subjektiviteti, pra se si lexuesi dhe dëgjuesi do të duhej ta përthithë muzikën. Muzikologjia tradicionaliste përgjithësisht kërkon parime universale muzikore, ndërsa “muzikologjia e re” synon drejt specifikës së stileve muzikore dhe se si këto bëheshin të asimilueshme për grupe shoqërore me kultura të ndryshme. Në thelb, muzikologjia bashkëkohore tenton drejt zgjerimit të fushëveprimit të studimeve muzikore, duke inkurajuar studiuesin t’i japi përparësi marrëdhënieve komplekse e shumë-planëshe, mes muzikës, kulturës dhe shoqërisë.

Fjalë kyçe: *Kritika e hershme muzikore shqipe, muzikologji tradicionaliste, muzikologji bashkëkohore, “muzikologji e re”.*

JOURNEY INTO HISTORY TOWARDS CONTEMPORARY MUSICOLOGY

Abstract

If Albanian music criticism of the years 1939–1944 would have had the fortune to continue during the totalitarian period with the same dynamism, vision, intellectual and academic preparation of its authors, I think today we would have inherited a music critical science to be envied. But, due to the political circumstances of the post-war period, this music criticism lost the freedom and erudition

of some of its protagonists, as well as that broad breathing space that the time allowed.

Contemporary Western European musicology of the last fifty years is characterised by a different approach towards traditionalist doctrines. This "new musicology" came as a need for a break from the positivist musicology of the early 20th century, where its focus was based on the analysis of musical material, the analysis of form and harmony, according to traditional musicological canons. I partially belong here as well. Many of those approaches that were once treated as discoveries, today tend to be integrated towards a more contemporary musicological understanding, towards a social, cultural and historical context.

Traditionalist musicology aims for objectivity in its analysis, while "new musicology" tends towards subjectivity, that is, how the reader and listener should absorb the music. Traditionalist musicology generally seeks universal musical principles, while "new musicology" aims towards the specifics of musical styles and how these become assimilable to social groups with different cultures. In essence, contemporary musicology tends towards expanding the scope of music studies, encouraging the researcher to prioritise the complex and multifaceted relationships between music, culture, and society.

Keywords: Early Albanian music criticism, traditionalist musicology, contemporary musicology, "new musicology".



Akad. prof. dr. Vasil S. Tole

Akademia e Shkencave e Shqipërisë

MBI MECENATIZMIN SHTETËROR NË MUZIKË

Abstrakt

Punimi trajton një çështje pak të rrahur për sa i përket raportit të krijuesit, krijimtarisë dhe interpretimit të saj me kujdesin, mbështetjen e domosdoshme të këtij procesi. Në të jepen fillesat e procesit të mecenatizmit të artit, prej Perandorisë Romake, Rilindjes Europiane, për të mbërritur deri te muzika shqiptare e shek. XX. Në punim analizohen format e shfaqjes së mbështetjes shtetërore për krijuesit e muzikës para viteve 1990 dhe pas rënies së komunizmit; sillen shembuj konkretë të mbështetjes shtetërore gjatë komunizmit, që shfaqej edhe si “stimulim artificial” i krijimtarisë, duke e ilustruar me numrin e veprave të shkruara, duke ngritur edhe çështje që lidhen me ndikimin e ideologjisë mbi krijimtarinë, raportin e interpretimit të muzikës kombëtare bashkëkohore me muzikën ndërkombëtare e botërore, organizimin e edukimit muzikor dhe të formacioneve muzikore interpretuese në vend. Më tej analizohet situata pas viteve 1990, ku vendin e mbështetjes së drejtuar

politikisht të shtetit për krijimtarinë muzikore nuk e kanë zënë nisma e qasje konkrete ndaj krijuesve dhe krijimtarisë, e për më tepër analizohen edhe detyrimet ligjore e nënligjore të papërmbushura në funksion të krijuesve dhe të krijimtarisë muzikore bashkëkohore shqiptare, të drejtat e autorit, si dhe mosfunksionimi i sistemit të porosive shtetërore për vepra të reja muzikore.

Fjalë kyçe: *mecenat, mecenatizëm shtetëror, muzikë shqiptare, kompozitor, proces krijues, interpretues, interpretim muzikor, gjini muzikore, edukim muzikor, e drejta e autorit, politikë kulturore, projekt kulturor, student kompozicioni.*

ON STATE SPONSORSHIP IN MUSIC

Abstract

This paper addresses a somewhat underexplored issue regarding the relationship between the creator, creativity, and its interpretation with the necessary care and support of this process. It outlines the beginnings of the art patronage process, from the Roman Empire, the European Renaissance, to the Albanian music of the 20th century. The paper analyzes the forms of state support for music creators before 1990 and after the fall of communism; it provides concrete examples of state support during communism, which also appeared as an "artificial stimulation" of creativity, illustrating it with the number of written works, while raising issues related to the influence of ideology on creativity, the relationship between the interpretation of contemporary national music and international and world music, the organization of music education, and the formation of performing musical groups in the country. Furthermore, it analyzes the situation after 1990, where the place of politically directed state support for musical creativity has not been

taken by initiatives and concrete approaches towards creators and creativity, and moreover, it also analyzes the unfulfilled legal and sub-legal obligations in the function of contemporary Albanian music creators and creativity, copyright, as well as the non-functioning of the state commission system for new musical works.

Keywords: patronage, state patronage, Albanian music, composer, creative process, performer, musical interpretation, musical genres, music education, copyright, politicscultural, cultural project, student composition.



Prof. Valton Beqiri
Universiteti i Prishtinës
Fakulteti i Arteve
Kosovë

RAPORTI I FESTIVALEVE NË KOSOVË ME KRIJIMTARINË ARTISTIKE MUZIKORE

Abstrakt

Në historinë e muzikës, interpretimi i veprave ka qenë gjithmonë ura e vetme që lidh krijimtarinë e kompozitorit me jetën kulturore të një shoqërie. Në këtë punim do të trajtohen çështje të tilla, si prezantimi i veprës para publikut, që përfaqëson elementin kyç për kompozitorët e muzikës klasike, sepse vetëm përmes këtij procesi partitura e shkruar shndërrohet në përvojë të gjallë artistike. Interpretimi nuk mund të trajtohet vetëm si një proces teknik i

shfaqjes së tingujve, por si mekanizmi më i fuqishëm i komunikimit estetik, i testimi të ideve muzikore dhe i afirmimit profesional. Në këtë kontekst, pavarësisht nga mundësia e prezantimit të veprave, përmes koncerteve të institucioneve, si: Filharmonia e Kosovës dhe Opera e Kosovës, festivalet muzikore kanë fituar një rol të pazëvendësueshëm në promovimin e veprave të reja dhe në zhvillimin e krijimtarisë artistike. Veçojmë festivalet: “Re Musica”, “Dam festival” dhe “Festivali i kompozitorëve kosovarë”, të cilat janë shndërruar në platforma të rëndësishme të (ri) aktualizimit të veprave të kompozura ndër vite. Njëherazi, përmes porosive të krijimeve të reja ato mundësojnë shprehjen e identitetin individual, vlerësimin profesional dhe komunikimin me publikun. Pavarësisht nga sfidat, festivalet po krijojnë një traditë të qëndrueshme, në të cilën bashkohen elementet e krijimtarisë kombëtare me prirjet dhe zhvillimet e muzikës bashkëkohore.

Fjalë kyçe: *historia e muzikës, krijimtari artistike, festivalet e muzikës, komunikim estetik, muzikë bashkëkohore.*

REPORT ON MUSIC FESTIVALS IN KOSOVO WITH ARTISTIC CREATION

Abstract

In the history of music, the interpretation of works has always been the bridge that connects the composer's creativity to the cultural life of a society. This paper will address issues such as the presentation of the work to the public, which represents a key element for classical music composers because only through this process does the written score transform into a living artistic experience. Interpretation cannot be considered solely as a technical

process of sound performance, but as the most powerful mechanism of aesthetic communication, testing of musical ideas, and professional affirmation. In this context, regardless of the possibility of presenting works through institutional concerts like the Kosovo Philharmonic and the Kosovo Opera, music festivals have gained an irreplaceable role in promoting new works and the development of artistic creation. Notable festivals include "Re Musica," "Dam festival," and the "Kosovar Composers' Festival," which have become significant platforms for the (re)actualization of composed works over the years. Simultaneously, through the commissioning of new works, these festivals enable the expression of individual identity, professional appreciation, and communication with the audience. Despite the challenges, festivals are establishing a sustainable tradition where the elements of national creativity intersect with the trends and developments of contemporary music.

Keywords: history of music, artistic creation, music festivals, aesthetic communication, contemporary music.



Prof. Arben Llozi

Universiteti i Arteve

dekan i Fakultetit të Muzikës

Tiranë

MBI PERSPEKTIVËN E INTERPRETUESVE TË MUZIKËS SHQIPTARE

Abstrakt

Punimi analizon gjendjen e tanishme të punësimit të interpretuesve të muzikës serioze në raport me nevojat e ngutshme të tregut, si dhe rolin kryesor të edukimit muzikor në formësimin kulturor, social dhe intelektual të individëve dhe në ruajtjen e identitetit kombëtar në Shqipëri. Në një kontekst ku muzika përfaqëson jo vetëm një formë arti, por edhe një mjet edukues dhe emancipues, studimi krahasues midis gjendjes aktuale të arsimit muzikor në Shqipëri dhe modeleve më të avancuara europiane

(Zvicër, Francë, Austri, Gjermani, Finlandë etj.) vë në dukje mungesat strukturore, financiare, institucionale dhe të burimeve njerëzore që pengojnë zhvillimin e talenteve të reja dhe ndikojnë negativisht në vijimësinë e traditës muzikore. Në Shqipëri, sistemi aktual i arsimit muzikor karakterizohet nga një numër i pamjaftueshëm i institucioneve dhe i të punësuarve në raport me popullsinë, si dhe nga mungesa e politikave të qëndrueshme mbështetëse. Sistemi arsimor shpesh mbetet i bazuar në modele tradicionale, pa integruar elementet ndërdisiplinore dhe risitë teknologjike të praktikave europiane. Ky studim jep rekomandime strategjike për zgjerimin e rrjetit të shkollave muzikore dhe të orkestrave rinore, si dhe fuqizimin e partneriteteve publike-private, apo edhe integrimin e teknologjisë digjitale në fushën muzikore. Gjithashtu, thekson domosdoshmërinë e reformave institucionale dhe të investimeve publike për të garantuar një të ardhme të qëndrueshme dhe konkurruese në fushën e muzikës dhe të interpretuesve të rinj.

Fjalë kyçe: *edukim muzikor, orkestër, interpretues, politika të qëndrueshme.*

FROM THE PERSPECTIVE OF ALBANIAN MUSIC INTERPRETERS

Abstract

This work examines the current state of employment for serious music interpreters in relation to the urgent needs of the market, as well as the key role of music education in the cultural, social, and intellectual development of individuals and in preserving national identity in Albania. In a context where music represents not only a form of art but also an educational and emancipatory tool, the

comparative study between the current state of music education in Albania and more advanced European models (Switzerland, France, Austria, Germany, Finland, etc.) highlights the structural, financial, institutional, and human resource deficiencies that hinder the development of new talents and have a negative impact on the continuity of the musical tradition. In Albania, the current music education system is characterized by an insufficient number of institutions and employees in relation to the population, as well as the lack of sustainable supportive policies. The educational system often remains based on traditional models without integrating interdisciplinarity and the technological innovations of European practices. This study provides strategic recommendations for expanding the network of music schools and youth orchestras, as well as strengthening public-private partnerships or integrating digital technology in the music field. It also emphasizes the necessity of institutional reforms and public investments to ensure a sustainable and competitive future in the field of music and for young interpreters.

Keywords: music education, orchestra, interpreters, sustainable policies.



Prof. Endri Sina

Universiteti i Arteve

Fakulteti i Muzikës

Tiranë

SFIDAT DHE VËSHTIRËSITË E PROFESIONIT TË KOMPOZITORIT SOT DHE NË TË ARDHMEN NË SHQIPËRI

Abstrakt

Objekti i këtij kumtimi lidhet me problematikat në realitetin aktual kulturor shqiptar, ku profesioni i kompozitorit përballet me një krizë të thellë identitare dhe funksionale. Mungesa e mbështetjes institucionale, skenat e pakta për interpretimin e veprave të reja dhe politikat kulturore të paqëndrueshme e kanë kufizuar dukshëm rolin e kompozitorit në jetën artistike të vendit. Kjo situatë pasqyrohet qartë në rënien e madhe të interesit të rinjve për të ndjekur studimet për kompozicion në Universitetin e Arteve. Një dukuri e tillë ngre pyetje thelbësore për të ardhmen e profesionit dhe për qëndrueshmërinë e traditës së krijimtarisë muzikore shqiptare. Si rrjedhojë, do të analizohen disa nga faktorët kryesorë

që kanë çuar në këtë situatë. Së pari, mungesa e një tregu funksional për muzikën serioze dhe mbizotërimi i muzikës komerciale kanë krijuar një hendek midis krijimtarisë profesionale dhe asaj se çfarë pret publiku i gjerë. Së dyti, reduktimi i mbështetjes financiare dhe i hapësirave institucionale për krijimtarinë e re ka bërë që kompozitori profesionist të mos e gjejë më vendin e tij natyror në shoqëri. Së treti, mungesa e politikave të mirëfillta edukative dhe kulturore që synojnë promovimin e kompozitorit si figurë qendrore në artin muzikor, ka ndikuar drejtpërdrejt në rënien e interesit të studentëve. Kjo kumtesë synon të shpërfaqë dhe të nxitë reflektimin për mundësitë e rigjallërimit të profesionit, duke theksuar rëndësinë e reformimit të politikave kulturore, të investimeve në edukim dhe të krijimit të një klime të re bashkëpunimi midis institucioneve artistike, medias dhe publikut.

Fjalë kyçe: kompozitor, sfidë, krizë, politika kulturore, studentë, promovim, krijimtari muzikore shqiptare.

CHALLENGES AND DIFFICULTIES OF THE COMPOSER'S PROFESSION TODAY AND IN THE FUTURE IN ALBANIA

Abstract

The subject of this narrative is related to the issues in the current Albanian cultural reality, where the profession of the composer faces a deep crisis of identity and functionality. The lack of institutional support, few platforms for the performance of new works, and unstable cultural policies have significantly limited the role of the composer in the country's artistic life. This situation is clearly reflected in the sharp decline in the interest of young people in pursuing composition studies at the University of Arts. Such a

phenomenon raises fundamental questions about the future of the profession and the sustainability of the tradition of Albanian musical creativity. Consequently, some of the key factors that have led to this situation will be analyzed. Firstly, the lack of a functional market for serious music and the dominance of commercial music have created a gap between professional creativity and what the general public expects. Secondly, the reduction of financial support and institutional spaces for new creativity has made it difficult for professional composers to find their natural place in society. Thirdly, the lack of adequate educational and cultural policies aiming to promote the composer as a central figure in the music scene has directly influenced the declining interest of students. This narrative aims to illustrate and promote reflection on the possibilities of revitalizing the profession, emphasizing the importance of reforming cultural policies, investing in education, and creating a new climate of collaboration between artistic institutions, the media, and the public.

Keywords: composer, challenge, crisis, cultural policy, students, promotion, Albanian musical creativity.



Dr. Blerina Shalari

Akademia e Shkencave e Shqipërisë

Instituti i Antropologjisë

TIPARET DHE VEÇORITË KOMBËTARE NË MUZIKËN SHQIPTARE BASHKËKOHORE

Abstrakt

Kjo temë synon të sjellë disa kontribute të krijuesve shqiptarë të periudhës kryesisht pas viteve '90 dhe të muzikës së re shqiptare. Në këtë trajtesë do të flitet kryesisht dhe përgjithësisht, por edhe do të shikohen disa shembuj konkretë në lidhje me temën, siç janë lëkundjet dhe prishja e ekuilibrit të këngës, si gjinia më e sulmuar; arritjet profesionale në muzikën e veprave të mëdha, si: opera, simfonia, koncerti instrumental dhe teatri muzikor, si një nga gjinitë që është lëvruar veçanërisht në këtë dhjetëvjeçar. Një vend të posaçëm do të zërë rëndësia e festivaleve në krijimin e rebusit bashkëkohor shqiptar. Studimi do të parashtrojë disa çështje: A mund të ndikojë shfaqja e tipareve kombëtare në vazhdimësinë tradicionale të artit muzikor në Shqipëri? Sa i vlen jetëgjatësisë së artit muzikor theksimi nga krijuesit i elementeve kombëtare në krijimtari? Si përballet tradita si tipar me të renë, që anon nga

elektronika dhe komercializmi? Ky studim do të nxjerrë në pah mënyrën e vlerësimit të tipareve kombëtare prej krijuesve shqiptarë. Shpresojmë që ky punim modest të sjellë diçka sadopak të dobishme në shërbim gjithnjë të përhershëm ndaj Shqipërisë kulturore, që, me gjithë problemet e vështira të artit, kulturës dhe shoqërisë, mbetet një vatër interesante në të cilën studiuesit mund të gjejnë pa fund shkëndija traditash që vlojnë prej shekujsh.

Fjalë kyçe: muzikë, letërsi, kulturë, studim, kërkimtari, identitet.

TITLE AND NATIONAL CHARACTERISTICS IN CONTEMPORARY ALBANIAN MUSIC

Abstract

This topic aims to bring some contributions from Albanian creators, mainly from the period after the 1990s and contemporary Albanian music. This treatise will mainly and generally discuss, but also examine some concrete examples related to the topic, such as the shifts and disruption of song equilibrium, the most targeted gender; professional achievements in large-scale music, such as opera, symphony, instrumental concert, and musical theater, as one of the genres that has been particularly cultivated in this decade. A special place will be occupied by the importance of festivals in the creation of the Albanian contemporary puzzle. The study will address several issues: Can the appearance of national characteristics influence the traditional continuity of music art in Albania? How valuable is the emphasis on national elements in the longevity of musical art by creators? How does tradition as a feature cope with the decline, which is threatened by electronics and commercialism? This study will highlight the way Albanian creators

evaluate national characteristics. We hope this modest work will bring something somewhat useful in the eternal service to Albanian cultural heritage, which, despite the challenging issues in art, culture, and society, remains an interesting hearth where scholars can find endless sparks of traditions that have been burning for centuries.

Keywords: music, literature, culture, study, researcher, identity.



Msc. Visar Munishi

Instituti Albanologjik i Prishtinës

Dega e folklorit

Sektori i etnomuzikologjisë

**ROLI I MUZIKËS TRADICIONALE NË FORMËSIMIN E
IDENTITETIT MUZIKOR BASHKËKOHOR NË KOSOVË**

Abstrakt

Muzika tradicionale shqiptare në Kosovë përfaqëson një shtresë të ngjeshur të identitetit kulturor muzikor, që është përcjellë ndër breza përmes këngëve e këndimeve të repertorëve të ndryshëm. Në këtë punim do të vihet theksi te konteksti i zhvillimeve shoqërore e kulturore të kohëve të fundit, ku muzika ka kaluar nga një formë e trashëgimisë së gjallë e të vetme si mjet i shprehjes artistike dikur, në një mjet aktiv të formësimit të identitetit muzikor bashkëkohor. Prezantimi im synon të analizojë proceset përmes të cilave elementet tradicionale janë riinterpretuar dhe integruar në krijimtarinë e sotme muzikore në Kosovë; do të trajtohet edhe fakti se muzika

tradicionale s'ka mbetur një gjurmë e së shkuarës, por është shndërruar në burim frymëzimi për krijimtarinë moderne. Një pjesë e analizës do të ndalet edhe në raportet mes ruajtjes së autenticitetit dhe ndikimeve të komercializmit, duke ngritur pyetjen nëse ripërdorimi i motiveve tradicionale përbën një formë të rezistencës kulturore apo një strategji përshtatjeje ndaj kërkesave të shijeve moderne muzikore. Së fundi, do të mundohem të prezantoj e argumentoj se muzika tradicionale në Kosovë duhet të kuptohet si një proces dinamik dhe i vazhdueshëm i ndërtimit të identitetit muzikor në përgjithësi e bashkëkohor në veçanti.

Fjalë kyçe: *muzikë, identitet, formësim, trashëgimi, folklor, moderne.*

THE ROLE OF TRADITIONAL MUSIC IN SHAPING CONTEMPORARY MUSICAL IDENTITY IN KOSOVO

Abstract

Traditional Albanian music in Kosovo represents a dense layer of cultural and musical identity that has been transmitted through generations via songs and performances of various repertoires. This paper focuses on the context of recent social and cultural developments, where music has evolved from a form of living and unique heritage as a means of artistic expression in the past, to an active tool in shaping contemporary musical identity. The presentation aims to analyze the processes through which traditional elements have been reinterpreted and integrated into contemporary music creativity in Kosovo; it will also address how traditional music is not just a remnant of the past but has transformed into a source of inspiration for modern creativity. Part of the analysis will also discuss the balance between maintaining authenticity and the influences of commercialization, raising the

question of whether the reuse of traditional motifs constitutes a form of cultural resistance or a strategy of adaptation to modern musical tastes. Lastly, I will attempt to present and argue that traditional music in Kosovo should be understood as a dynamic and ongoing process of constructing musical identity in general and contemporary identity in particular.

Keywords: music, identity, shaping, heritage, folklore, modern.



Mr. doc. Lejla Alimi Lumani
Universiteti Shtetëror i Tetovës
Fakulteti i Arteve
Maqedoni e Veriut

KONCERTI SI FORMË NË KRIJIMTARINË E KOMPOZITORËVE SHQIPTARË NË MAQEDONINË E VERIUT

Abstrakt

Punimi trajton qasjen e koncertit në krijimtarinë muzikore të kompozitorëve shqiptarë në Maqedoni, e cila është e kufizuar për shkak të numrit të vogël të autorëve aktivë, ndërsa gjinia e koncertit për instrument solistik dhe orkestër mbetet ndër format më pak të kultivuara. Koncerti, si një ndër format më përfaqësuese të traditës europiane, kërkon një qasje të sofistikuar si në aspektin formal, ashtu edhe në atë teknik e interpretues. Rastet kur kjo gjini është trajtuar nga autorët shqiptarë të Maqedonisë janë të pakta, por dëshmojnë përpjekjen e tyre për t'u integruar në trashëgiminë koncertante europiane, duke ruajtur njëkohësisht identitetin

kombëtar. Një shembull i qartë është *Koncerti për piano dhe orkestër* i Fatos Lumanit, i kompozuar në vitet 2013–2014 dhe i interpretuar për herë të parë në festivalin “Ditët e muzikës maqedonase”. Vepra mbështetet në një gjuhë polistilistike, ku gërshetohen reminishenca neoklasiciste, neobaroke dhe elemente të frymëzuara nga folklori shqiptar, të trajtuara si bazë për zhvillimin origjinal kompozicional. Përdorimi i poliritmisë, kontrasteve dinamike dhe harmonive disonante i jep veprës karakter modern, ndërsa përfshirja e motivit të këngës qytetare shqiptare “Vemi, o vemi” e lidh drejtpërdrejt me kulturën kombëtare. Ky koncert dëshmon se veprat koncertante të kompozitorëve shqiptarë në Maqedoni, edhe pse të rralla, përfaqësojnë arritje të qenësishme artistike. Ato janë një kontribut me vlerë jo vetëm për pasurimin e repertorit muzikor shqiptar, por edhe për afirmimin e tij brenda traditës simfonike europiane.

Fjalë kyçe: kompozitorët shqiptarë në Maqedoni, koncert për piano dhe orkestër, Fatos Lumani, polistilistikë, poliritmi, identitet kulturor.

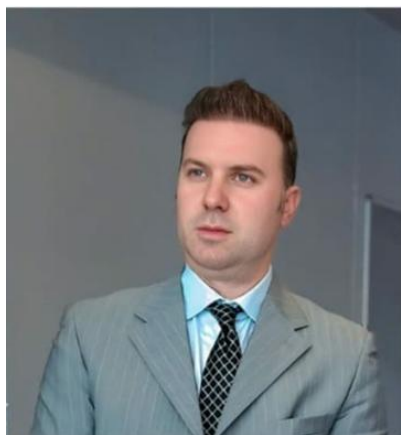
CONCERTS AS A FORM IN THE CREATIVE WORK OF ALBANIAN COMPOSERS IN NORTHERN MACEDONIA

Abstract

The paper discusses the approach to the concert in the musical creation of Albanian composers in Macedonia, which is limited due to the small number of active authors, while the genre of the concerto for a solo instrument and orchestra remains among the least cultivated formats. The concerto, as one of the most representative forms of the European tradition, requires a sophisticated approach both in formal aspect as well as in the technical and interpretative aspects. Cases where this genre has been

treated by Albanian authors in Macedonia are few, but they demonstrate their effort to integrate into the European concert heritage, while simultaneously preserving their national identity. A clear example is the Concerto for piano and orchestra by Fatos Lumani, composed in the years 2013–2014 and performed for the first time at the festival “Days of Macedonian Music”. The work is based on a polystylistic language, blending neo-classical and neo-baroque reminiscences with elements inspired by Albanian folklore, treated as a basis for original compositional development. The use of polyrhythms, dynamic contrasts, and dissonant harmonies gives the work a modern character, while the inclusion of the motive from the Albanian urban song “Vemi, o vemi” directly connects it to the national culture. This concerto demonstrates that the concert works of Albanian composers in Macedonia, though rare, represent significant artistic achievements. They are a valuable contribution not only to enriching the Albanian musical repertoire but also to its affirmation within the European symphonic tradition.

Keywords: Albanian composers in Macedonia, concerto for piano and orchestra, Fatos Lumani, polystylism, polyrhythm, cultural identity.



Prof. asoc. dr. Saimir Shatku

Universiteti i Arteve

Fakulteti i Muzikës

Tiranë

**ASPEKTE MBI MBROJTJEN E KRIJIMTARISË MUZIKORE DHE
TË DREJTAVE FQINJE SIPAS LIGJIT PËR TË DREJTËN E
AUTORIT NË SHQIPËRI**

Abstrakt

Punimi trajton mbrojtjen e krijimtarisë muzikore dhe të drejtave fqinje, që përbën një çështje juridike dhe kulturore me rëndësi të veçantë në epokën digjitale. Muzika, apo *ius muzicalis*, si një nga format më dinamike të shprehjes artistike, ka jo vetëm vlerë kulturore dhe shoqërore, por edhe dimension të rëndësishëm ekonomik. Në Shqipëri, zhvillimet e shpejta teknologjike dhe zgjerimi i platformave digjitale kanë shumëfishuar mënyrat e krijimit, shpërndarjes dhe konsumimit të veprave muzikore, duke

sjellë sfida të reja për autorët dhe bartësit e të drejtave. Ky punim analizon kuadrin ligjor të përcaktuar nga ligji shqiptar “Për të drejtën e autorit dhe të drejtat e lidhura me të”, si dhe pjesë nga konventat dhe marrëveshjet kuadër për këto të drejta. Vëmendje e veçantë i kushtohet rolit të organizatave të menaxhimit kolektiv, të cilat shërbejnë si urë mes krijuesve dhe përdoruesve, duke siguruar shpërblimin e drejtë dhe respektimin e të drejtave. Analiza trajton edhe vështirësitë praktike të zbatimit të këtyre dispozitave, veçanërisht në kontekstin e piraterisë digjitale dhe të shpërndarjes së paautorizuar *online*. Punimi argumenton se harmonizimi më i plotë me direktivat e BE-së dhe me konventat ndërkombëtare është thelbësor për forcimin e mbrojtjes së të drejtave në Shqipëri. Kjo qasje synon të ndërtojë një sistem të balancuar, që mbron interesat e krijuesve, interpretuesve dhe prodhuesve, duke respektuar njëkohësisht nevojat e përdoruesve në mjedisin digjital.

Fjalë kyçe: *të drejtat e autorit, të drejtat fqinje, muzikë, Shqipëri, menaxhim kolektiv, pirateri digjitale.*

ASPECTS ON THE PROTECTION OF MUSICAL CREATIVITY AND NEIGHBORING RIGHTS ACCORDING TO THE COPYRIGHT LAW IN ALBANIA

Abstract

This paper discusses the protection of musical creativity and neighboring rights, which constitutes a legal and cultural issue of particular importance in the digital age. Music, or *ius muzicalis*, as one of the most dynamic forms of artistic expression, holds not only cultural and social value but also significant economic dimension. In

Albania, rapid technological advancements and the expansion of digital platforms have diversified the ways of creating, distributing, and consuming musical works, bringing new challenges for authors and rights holders. This paper analyzes the legal framework defined by the Albanian law "On copyright and related rights" as well as relevant conventions and agreements concerning these rights. Special attention is given to the role of collective management organizations, which serve as a bridge between creators and users, ensuring fair remuneration and respect for rights. The analysis also addresses the practical difficulties of implementing these provisions, particularly in the context of digital piracy and unauthorized online distribution. The paper argues that greater harmonization with EU directives and international conventions is essential for strengthening rights protection in Albania. This approach aims to build a balanced system that safeguards the interests of creators, performers, and producers while also respecting the needs of users in the digital environment.

Keywords: copyright, neighboring rights, music, Albania, collective management, digital piracy.

Bottom of Form

SEANCA II

EDUKIMI ARTISTIK
DHE INTERPRETIMI MUZIKOR



Prof. asoc. dr. Holta Sina

Universiteti i Arteve

Fakulteti i Muzikës

Tiranë

INTERPRETIMI I MUZIKËS BASHKËKOHORE PAS VITEVE '90 NË

SHQIPËRI

(Roli i festivaleve të muzikës bashkëkohore brenda binomit krijim-interpretim)

Abstrakt

Objekti i kësaj kumtese do të përqendrohet në aspektin historik të fillesave, vazhdimësisë, si dhe traditës që u krijua në këta 35 vjet në lidhje me interpretimin e muzikës bashkëkohore në Shqipëri. Me rënien e sistemit komunist dhe ndryshimet socio-politike në Shqipëri në vitin 1990, u morën nismat e para të lira që çuan në lindjen e shoqatave muzikore të krijimtarisë dhe të interpretimit. Përmes metodologjisë së hulumtimit synohet të sillen të dhëna për

lindjen dhe rolin e tyre, duke nisur në vitin 1992 me Shoqatën e Muzikës së Re Shqiptare (NAM), e cila organizoi festivalin “Ditët e muzikës së re shqiptare”, ndërsa më 1994 NAM-i themeloi festivalin e interpretimit të muzikës bashkëkohore “Nikolla Zoraqi”. Në muajin tetor të këtij viti, Seksioni Shqiptar ISCM (i krijuar më 1991) nisi edicionet e festivalit ndërkombëtar “Vjeshta e Tiranës”, me pjesëmarrjen e kompozitorëve dhe interpretuesve shqiptarë e të huaj. Po në vitin 1994 lindi festivali i romancës vokale shqiptare “Tonin Harapi” si veprimtari qendrore e shoqatës me të njëjtin emër (më jetëgjati), që më vonë u emërtua “Muzika vokale shqiptare e dhomës”. Të gjitha këto u bënë vatra të rëndësishme të përpunimit të gjuhës e të koncepteve të reja kompozicionale, të përqendruara kryesisht në fushën e muzikës së dhomës, dhe mbledhën rreth vetes forcat më të mira të krijimtarisë dhe të interpretimit muzikor në Shqipëri. Interpretimi i kësaj muzike bashkëkohore shqiptare e të huaj ishte dhe vijon të jetë një shkollë më vete si në interpretimet solistike, të muzikës së dhomës, atyre për orkestër, e deri në operën bashkëkohore, e cila në Shqipëri u vu në skenë në vitin 2000 me operën “Oirat” të A. Peçit.

Fjalë kyçe: *interpretim, krijimtari, shoqatë, festival, muzikë dhomë, romancë vokale, operë bashkëkohore.*

INTERPRETING CONTEMPORARY MUSIC AFTER THE '90S IN

ALBANIA (THE ROLE OF CONTEMPORARY MUSIC FESTIVALS WITHIN THE CREATION-INTERPRETATION BINOMIAL)

Abstract

The focus of this paper will be on the historical aspect of the beginnings, continuity, as well as the tradition that has been established in the last 35 years regarding the interpretation of

contemporary music in Albania. With the fall of the communist system and the socio-political changes in Albania in 1990, the first initiatives were taken which led to the establishment of associations for the creation and interpretation of music. Through the research methodology, data will be provided on their establishment and role, starting in 1992 with the New Albanian Music Association (NAM), which organized the festival "Days of New Albanian Music," and in 1994 NAM founded the contemporary music interpretation festival "Nikolla Zoraqi." In October of that year, the Albanian Section of ISCM (established in 1991) began the editions of the international festival "Autumn in Tirana," with the participation of Albanian and foreign composers and performers. Also in 1994, the festival of Albanian vocal romance "Tonin Harapi" was born as the central activity of the society of the same name (the longest-serving one), which was later named "Albanian Vocal Music of the Room." All these became important centers for the development of language and new compositional concepts, mainly focused on chamber music, and gathered around them the best creative and musical interpretation forces in Albania. The interpretation of this Albanian and foreign contemporary music has been and continues to be a school in itself, ranging from solo interpretations, chamber music, orchestral performances, and even contemporary opera, which was staged in Albania in 2000 with the opera "Oirat" by A. Peçi.

Keywords: interpretation, creation, association, festival, chamber music, vocal romance, contemporary opera.



Prof. Petrika Afezulli

Universiteti i Arteve

Fakulteti i Muzikës

Tiranë

SHKOLLA SHQIPTARE E DIRIGJIMIT, VLERAT E SAJ SI TRADITË DHE SFIDAT NË BASHKËKOHËSI

Abstrakt

Punimi trajton rolin e shkollës shqiptare të dirigjimit, e cila ka një rrugëtim të gjatë në krijimin dhe zhvillimin e saj ndër vite dhe ka lënë një gjurmë të pasur në historinë e muzikës shqiptare. Ikonat e krijimit të shkollës shqiptare të dirigjimit janë Mustafa Krantja dhe Rifat Teqja, të dy figurat e shkollës së dirigjimit janë Artistë të Popullit, ku së bashku themeluan klasën e dirigjimit në Konservatorin Shtetëror. Krantja dhe Teqja krijuan profilet e tyre, duke i shtuar pasurinë dhe vlerën artit muzikor shqiptar. Mustafa

Krantja ka studiuar në Çeki, kurse Rifat Teqja ka studiuar në Bashkimin Sovjetik, ardhja e tyre në Shqipëri bëri që arti shqiptar të ngrihet në nivelin më të lartë artistik falë punës dhe kontributit të çmuar, që dhanë në ngritjen e formacioneve artistike. Në vitet '50-'90, edhe pse arti shqiptar ishte nën kornizën zyrtare artistike dhe estetike të sistemit komunist, shkolla shqiptare e dirigjimit arriti majat më të larta të vlerës së saj artistike, ndërsa pas viteve '90 e deri më sot kompozitorët dhe interpretuesit i kaluan këto barriera, duke sjellë në artin shqiptar frymën e liberalizmit, të cilët ishin ndikuar pa dyshim nga modernizmi evropian dhe ai botëror. Pas viteve '90 artistët shqiptarë arritën të preknin "mollën e ndaluar" të modernizmit dhe ta sillnin atë në realitetin artistik shqiptar. Si rrjedhojë, shkolla shqiptare e dirigjimit shquhet për vlerat e saj si traditë, duke qenë përballë sfidave në bashkëkohësi.

Fjalë kyçe: *shkolla shqiptare e dirigjimit, vlera dhe tradita, sfida dhe bashkëkohësia, Mustafa Krantja, Rifat Teqja.*

ALBANIAN SCHOOL OF CONDUCTING, ITS VALUES AS TRADITION AND CHALLENGES IN MODERN SOCIETY

Abstract

The text deals with the role of the Albanian School of Conducting, which has a long history in its creation and development over the years and has left a rich mark in the history of Albanian music. The icons of the Albanian School of Conducting are Mustafa Krantja and Rifat Teqja, both prominent figures in conducting who were honored with the title "People's Artist." Together, they established the conducting class at the State Conservatory, shaping their profiles and adding wealth and value to

Albanian musical art. Mustafa Krantja studied in Czech Republic, while Rifat Teqja studied in the Soviet Union. Their arrival in Albania elevated Albanian art to the highest artistic level, thanks to their valuable work and contribution to the rise of artistic formations.

During the years '50-'90, despite Albanian art being within the official artistic and aesthetic framework of the communist system, the Albanian School of Conducting reached great heights in its artistic value. After the '90s, composers and performers surpassed these limitations, bringing a sense of liberalism to Albanian art, undoubtedly influenced by European and global modernism. Albanian artists managed to touch the "forbidden apple" of modernism and bring it into Albanian artistic reality. Consequently, the Albanian School of Conducting stands out for its values as a tradition, facing challenges in modern times.

Keywords: Albanian School of Conducting, value and tradition, challenge and contemporaneity, Mustafa Krantja, Rifat Teqja.



Prof. Blerim Grubi
Universiteti i Prishtinës
Fakulteti i Muzikës
Kosovë

RËNDËSIA E PËRFSHIRJES SË VEPRAVE TË AUTORËVE SHQIPTARË NË PLANPROGRAMET E DEGËS SË INTERPRETIMIT

Abstrakt

Punimi trajton përfshirjen e veprave të kompozitorëve shqiptarë në planprogramet akademike të interpretimit muzikor, që përbën një komponent kyç në ruajtjen, zhvillimin dhe promovimin e trashëgimisë kulturore kombëtare. Në të gjitha nivelet arsimore (nga ai parashkollor deri në ciklet universitare) krijimi i një strukture të mirorganizuar didaktike që përfshin repertorin shqiptar ndihmon në formimin identitar dhe estetik të interpretuesit. Në nivelin bazë, përzgjedhja e veprave të thjeshtuara me baza folklorike shqiptare nxit ndjeshmërinë ritmike dhe melodike, si dhe zhvillon lidhjen emocionale të fëmijës me instrumentin dhe kulturën. Në shkollat e

mesme, repertori zgjeron horizontin teknik e stilistik, duke i ekspozuar nxënësit ndaj formave bashkëkohore dhe përdorimit të elementeve moderne. Në arsimin e lartë, interpretimi shoqërohet me një analizë të thelluar muzikologjike, stilistike dhe kontekstuale. Përdorimi i veprave shqiptare në provime, recitale dhe hulumtime shkencore ndihmon në thellimin e njohjes për zhvillimin e muzikës shqiptare dhe ndërthurjen e saj me rrjedhat ndërkombëtare. Planprogramet për studentët e huaj kontribuojnë në ndërkombëtarizimin e kulturës sonë muzikore përmes vlerave unike, si ritmet asimetrike dhe instrumentet tradicionale. Ky orientim strategjik përbën një domosdoshmëri akademike, kulturore dhe kombëtare.

Fjalë kyçe: *planprograme akademike, interpretim muzikor, trashëgimi kulturore kombëtare, vepra shqiptare, kulturë muzikore.*

IMPORTANCE OF INCLUDING WORKS BY ALBANIAN AUTHORS IN THE CURRICULA OF MUSIC INTERPRETATION PROGRAMS

Abstract

This work discusses the inclusion of works by Albanian composers in academic curricula of music interpretation, which constitutes a key component in preserving, developing, and promoting the national cultural heritage. At all educational levels (from preschool to university cycles), establishing a well-organized didactic structure that includes Albanian repertoire helps in shaping the identity and aesthetic of the performer. At the elementary level, selecting simplified works with Albanian folkloric bases enhances rhythmic and melodic sensitivity, as well as nurtures the child's

emotional connection with the instrument and culture. In high schools, the repertoire broadens technical and stylistic horizons, exposing students to contemporary forms and the use of modern elements. In higher education, interpretation is accompanied by in-depth musicological, stylistic, and contextual analysis. The use of Albanian works in exams, recitals, and scientific research helps deepen understanding of Albanian music development and its integration with international trends. Curricula for foreign students contribute to the internationalization of our music culture through unique values, such as asymmetric rhythms and traditional instruments. This strategic orientation represents an academic, cultural, and national necessity.

Keywords: academic programs, music interpretation, national cultural heritage, Albanian works, music culture.



Prof. asoc. dr. Rovena Vata Mikeli

Akademia e Shkencave e Shqipërisë
Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë

KËNGA SI GJINI MUZIKORE NË LETËRSINË SHQIPE

Abstrakt

Kënga, si formë artistike që bashkon poezinë dhe muzikën, ka një histori të gjatë dhe të pasur në kulturën shqiptare. Ajo ka shërbyer jo vetëm si mjet argëtimi, por edhe si bartëse e kujtesës kolektive, shprehëse e emocioneve të thella dhe ruajtëse e identitetit kombëtar. Në letërsinë shqipe, kënga shfaqet në forma të ndryshme: si poezi e menduar për t'u kënduar, si varg me muzikalitet të brendshëm dhe si element narrativ brenda prozës e dramës. Ky punim vjen si kombinim i qasjeve dhe ballafaqimit të disa metodave, si metodës krahasuese, historike, hermeneutike, semiotike, sociale, antropologjike dhe etnomuzikologjike, ku të gjitha së bashku, do përbëjnë metodologjinë e këtij studimi. Ky studim do të shqyrtojë rolin e këngës si gjini muzikore në letërsinë shqipe, duke analizuar burimet e saj në traditën gojore dhe ndikimet e saj në krijimtarinë e

shkruar. Fillimisht, do të trajtohet kënga popullore epike dhe lirike, e cila ka ushqyer imagjinatën e poetëve dhe prozatorëve, nga Rilindja Kombëtare deri në ditët e sotme. Më pas, vëmendja do të përqendrohet te poetët që e kanë përdorur strukturën, ritmin dhe figuracionin e këngës në poezitë e tyre, siç janë: Naim Frashëri, Lasgush Poradeci, Migjeni dhe Dritëro Agolli. Analiza do të përfshijë edhe shembuj nga proza e Ismail Kadaresë dhe Mitrush Kutelit, ku kënga shfaqet si atmosferë, kujtesë dhe zë i komunitetit. Një studim rasti krahasues do të jetë ndërmjet një poezie të Lasgush Poradecit dhe një kënge popullore të Ohrit, që ilustron ngjashmëritë dhe dallimet në trajtimin e temës dhe në ndërtimin poetik. Studimi arrin në përfundimin se kënga, si gjini muzikore, ka qenë dhe mbetet një element i rëndësishëm i letërsisë shqipe, duke ofruar jo vetëm vlerë estetike, por edhe funksion kulturor e identitar. Ky bashkëjetim i artit të fjalës me artin e tingullit tregon për një trashëgimi të gjallë, që vazhdon të frymëzojë krijimtarinë bashkëkohore.

Fjalë kyçe: *këngë, gjini muzikore, letërsi shqipe, muzikalitet i vargut, trashëgimi gojore, poezi, prozë, identitet kulturor.*

THE SONG AS A MUSICAL GENRE IN ALBANIAN LITERATURE

Abstract

The song, as an artistic form that combines poetry and music, has a long and rich history in Albanian culture. It has served not only as a means of entertainment but also as a carrier of collective memory, an expression of deep emotions, and a preserver of national identity. In Albanian literature, the song appears in different forms: as poetry meant to be sung, as verse with internal musicality, and as a

narrative element within prose and drama. This work comes as a combination of approaches and confrontation of several methods, such as the comparative, historical, hermeneutic, semiotic, social, anthropological, and ethnomusicological methods, which together will constitute the methodology of this study. This study will examine the role of the song as a musical genre in Albanian literature, analyzing its sources in oral tradition and its influences on written creativity. Initially, it will address folk epic and lyrical songs that have nurtured the imagination of poets and prose writers from the National Renaissance to the present day. Afterwards, attention will focus on poets who have used the structure, rhythm, and imagery of the song in their poems, such as Naim Frashëri, Lasgush Poradeci, Migjeni, and Dritëro Agolli. The analysis will also include examples from the prose of Ismail Kadare and Mitrush Kuteli, where the song appears as atmosphere, memory, and voice of the community. A comparative case study will be made between a poem by Lasgush Poradeci and a folk song from Ohrid, illustrating similarities and differences in thematic treatment and poetic construction. The study concludes that the song, as a musical genre, has been and remains an important element of Albanian literature, offering not only aesthetic value but also cultural and identity functions. This coexistence of the art of words with the art of sound reveals a living heritage that continues to inspire contemporary creativity. Keywords: song, musical genre, Albanian literature, musicality of verse, oral heritage, poetry, prose, cultural identity.



Dr. Elizabeta Qarri
Universiteti AAB
Fakulteti i Arteve
Prishtinë

PEDAGOGJIA MUZIKORE DHE ROLI I DIMENSIONIT HUMAN NË EPOKËN E INTELIGJENCËS ARTIFICIALE

Abstrakt

Ky studim shqyrton rolin e dimensionit human në epokën e Inteligjencës Artificiale dhe rëndësinë që ka pedagogjia në këtë fazë të re. Arti muzikor përfaqëson një fushë ku dimensionit human shërben si paradigmë qendrore në procesin e formimit artistik të individit. Në këtë kontekst, roli i pedagogut është thelbësor jo vetëm

për transmetimin e njohurive, por edhe për kultivimin e ndjeshmërisë emocionale, identitetit e kreativitetit muzikor, si dhe formimit estetik. Duke i bërë të pazëvendësueshme këto elemente si përbërës kryesorë të dimensionit human, pedagogjia muzikore sot gjendet përballë sfidës për ruajtjen e këtyre faktorëve, si dhe integritit të teknologjisë digjitale, përkatësisht algoritmave të Inteligjencës Artificiale (IA) në procesin e edukimit muzikor. Zhvillimi i integritit të IA-së ngre pyetje themelore për rrezikun e mungesës së ndjeshmërisë si pjesë e dimensionit human në punën pedagogjike muzikore. Kumtesa argumenton se procesi i formimit artistik muzikor është proces i transmetimit emocional, dhe si i tillë, në procesin e punës pedagogjike komunikimi i drejtpërdrejtë mes pedagogut dhe studentit është i domosdoshëm. Një qasje pedagogjike e balancuar ndërmjet dimensionit human dhe teknologjisë, por me kriter mbështetës dhe jo zëvendësues të tij, mbetet zgjidhja e duhur për ndërtimin e një metode bashkëkohore të punës pedagogjike muzikore si përgjigje ndaj sfidave të së ardhmes.

Fjalë kyçe: *pedagogji muzikore, art muzikor, Inteligjencë Artificiale (IA), dimension human.*

MUSIC PEDAGOGY AND THE ROLE OF THE HUMAN DIMENSION IN THE ERA OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Abstract

This study examines the role of the human dimension in the era of Artificial Intelligence and the importance of pedagogy in this new phase. Music art represents a field where the human dimension serves as a central paradigm in the artistic formation process of individuals. In this context, the role of the educator is essential not

only for transmitting knowledge but also for cultivating emotional sensitivity, identity, musical creativity, and aesthetic formation. By making these elements indispensable as key components of the human dimension, music pedagogy finds itself faced with the challenge of preserving these factors, as well as integrating digital technology, specifically Artificial Intelligence (AI) algorithms in the music education process. The development of AI integration raises fundamental questions about the risk of the lack of sensitivity as part of the human dimension in music pedagogical work. The argument posits that the process of artistic musical formation is a process of emotional transmission, and as such, direct communication between the educator and the student is necessary in the pedagogical work process. A balanced pedagogical approach between the human dimension and technology, with the latter as a supportive rather than a substitutive criterion, remains the right solution for building a contemporary method of music pedagogical work in response to future challenges.

Keywords: music pedagogy, music art, Artificial Intelligence (AI), human dimension.



Prof. Pjetër Guralumi

Universiteti i Arteve

Fakulteti i Muzikës

Tiranë

DISA KARAKTERISTIKA TË MUZIKËS SHQIPTARE PËR VIOLONÇEL NË FUND TË SHEKULLIT XX DHE FILLIMIT TË SHEKULLIT XXI

Abstrakt

Kërkimi shkencor mbi muzikën shqiptare për violonçel të krijuar pas vitit 1990 përbën një sprovë për të qëmtuar më nga afër krijimtarinë e disa prej kompozitorëve shqiptarë që nisën eksperimentimet e tyre për një gjuhë të re të shprehjes muzikore. Objektivi i këtij kërkimi është të analizojë, veç të tjerash, raportin e formës dhe gjuhës së shprehjes në veprat për violonçel solo apo në ansamble të muzikës së dhomës së kompozitorëve të përfshirë në këtë hulumtim. Për këtë motiv është përdorur një metodologji kërkimore e bazuar në dokumentimin paraprak të këtyre veprave, si dhe kampionimi i disa prej tyre mbi bazën e tipologjive të “tekstit” muzikor nga violonçel solo, në duo violonçel e piano, kombinime të

violonçelit në ansambël me vokalin dhe/ose pianon, me instrumente fryme dhe piano, apo edhe me material elektroakustik të pararegjistruar dhe instrument tjetër harku. Rezultatet kryesore të kësaj analize vënë në dukje disa karakteristika të kësaj muzike të gjendura në: a) sfidat e çdo kompozitori për të gjetur dhe për të përdorur një gjuhë individuale të re të shprehjes muzikore; b) volumet tingullore të përfutuara nga bashkëtingëltime harmonike të krijuara rishtazi mbi bazën e shkallëve modale apo pentatonale të trashëgimisë sonë jomateriale dhe vetë individualiteteve krijuese; c) ritmet e lira ose të përfutuara nga raporte përlllogaritjesh individuale e kompozicionale; ç) pasurimin e ngjyrimeve të përfutuara nga teknikat e përdorimit të harkut apo të instrumenteve me të cilat është realizuar kombinimi në veprat e marra në analizë; d) rritja e kapaciteteve shprehëse të vetë instrumentit të violonçelit në kontekstin e prurjeve të reja të krijimtarisë shqiptare. Ky studim na shërben që të kuptojmë dhe të nxjerrim në pah një krijimtari origjinale shqiptare, një seksion të rëndësishëm të zhvillimeve të guximshme të muzikës shqiptare në fund të shekullit XX dhe fillimit të shekullit XXI, duke ofruar një kuadër sintetik dhe njëkohësisht shterues për këdo që dëshiron të kuptojë thelbin dhe disa karakteristika të muzikës për violonçel të këtij harku kohor.

Fjalë kyçe: *muzikë shqiptare për violonçel, kompozitorë shqiptarë, trashëgimi jomateriale shqiptare, zhvillim i muzikës shqiptare pas vitit '90, raporti i formës dhe i gjuhës së shprehur.*

CHARACTERISTICS OF ALBANIAN MUSIC FOR CELLO AT THE END OF THE 20TH CENTURY AND THE BEGINNING OF THE 21ST CENTURY

Abstract

The scientific research on Albanian music for cello created after 1990 constitutes a challenge to closely examine the creative work of

some Albanian composers who began their experiments for a new language of musical expression. The objective of this research is to analyze, among other things, the relationship between form and language of expression in works for solo cello or chamber ensembles of the composers included in this study. For this purpose, a research methodology based on the preliminary documentation of these works has been used, as well as sampling some of them based on typologies of the musical "text" from solo cello, cello and piano duo, combinations of cello in ensembles with vocals and/or piano, with wind instruments and piano, or even with pre-recorded electroacoustic material and another string instrument. The main results of this analysis highlight some characteristics of this music found in: a) the challenges of each composer to find and use a new individual language of musical expression; b) the harmonic volumes obtained from newly created harmonic consonances based on modal or pentatonic scales of our non-material heritage and creative individualities; c) free or calculated rhythms from individual and compositional ratios; d) the enrichment of tonal colors obtained from bowing techniques or instruments with which the combinations in the analyzed works have been realized; e) the growth of expressive capacities of the cello instrument within the context of new trends in Albanian creativity. This study serves to help us understand and highlight an original Albanian creativity, an important section of the bold developments of Albanian music at the end of the 20th century and the beginning of the 21st century, offering a synthetic and at the same time informative framework for anyone who wants to understand the essence and some characteristics of music for cello of this contemporary era.

Keywords: Albanian music for cello, Albanian composers, non-material Albanian heritage, development of Albanian music after the '90s, the relationship of form and language of expression.



Prof. asoc. dr. Armira Kapxhiu

Universiteti i Arteve

Fakulteti i Muzikës

Departamenti i kantos

Tiranë

RËNDËSIA E EDUKIMIT MUZIKOR NË QYTETARI DHE ROLI I TIJ NË RUAJTJEN E VLERAVE DHE IDENTITETIT KOMBËTAR

Abstrakt

Edukimi muzikor është një ndër instrumentet më të rëndësishme për kultivimin e vetëdijes qytetare dhe kulturore. Objektivi i këtij studimi është të nënvizojë rëndësinë e edukimit muzikor si një nga shtyllat kryesore që ngre ura bashkëpunimi në nxitjen e empatisë qytetare dhe në ruajtjen e vlerave, kujtesës historike dhe identitetit kombëtar. Përmes një analize të thelluar në literaturë shkencore kombëtare dhe ndërkombëtare, theksojmë se arti në përgjithësi dhe veçanërisht muzika është një nga përfaqësuesit më të spikatur të identitetit kombëtar që ruan dhe përcjell vlerat e traditave të një

kombi. Folklori muzikor shqiptar ka qenë dhe mbetet mjeti më themelor në ruajtjen e vlerave dhe trashëgimisë kulturore, duke i përcjellë këto vlera brez pas brezi, veçanërisht sot, në shekullin XXI, ku identiteti kombëtar shqiptar gjendet përballë sfidave të shoqërisë bashkëkohore të globalizimit dhe emigracionit. Hulumtimi nxjerr në pah dhe rekomandon rritjen e rëndësisë së edukimit muzikor në sistemin arsimor dhe fuqizimin e tij si një nga mekanizmat kryesorë për promovimin e vlerave autentike qytetare dhe identitare. Gjithashtu, rezultatet theksojnë nevojën për një qasje më të thelluar dhe të përqendruar ndaj edukimit muzikor si një nga pjesët përbërëse më të rëndësishme të formimit qytetar në sistemin arsimor shqiptar dhe më gjerë.

Fjalë kyçe: *edukim muzikor, qytetari, identitet kombëtar, trashëgimi kulturore, muzikë tradicionale shqiptare, sistem arsimor shqiptar, emigracion.*

THE IMPORTANCE OF MUSIC EDUCATION IN CITIZENSHIP AND ITS ROLE IN PRESERVING NATIONAL VALUES AND IDENTITY

Abstract

Music education is one of the most important tools for cultivating civic and cultural awareness. The objective of this study is to emphasize the importance of music education as one of the main pillars that bridges cooperation in promoting civic empathy and in preserving values, historical memory, and national identity. Through an in-depth analysis of national and international scientific literature, we highlight that art in general, and particularly music, is one of the most prominent representatives of national identity that preserves and conveys the values and traditions of a nation.

Albanian music folklore has been and remains the most fundamental tool in preserving cultural values and heritage, passing on these values from generation to generation, especially today, in the 21st century, where Albanian national identity faces challenges of contemporary society related to globalization and emigration. The research reveals and recommends increasing the importance of music education in the education system and strengthening it as one of the key mechanisms to promote authentic civic and identity values. Furthermore, the results emphasize the need for a more profound and focused approach to music education as one of the most important components of civic formation in the Albanian education system and beyond.

Keywords: music education, citizenship, national identity, cultural heritage, Albanian traditional music, Albanian education system, emigration.



Dr. Eliona Lici
Universiteti i Arteve
Fakulteti i Muzikës
Tiranë

ZHVILLIMI I PEDAGOGJISË VOKALE NË SHQIPËRI NË VITET 1933-1990 DHE SFIDAT E PEDAGOGJISË MUZIKORE SOT

Abstrakt

Studimi synon të paraqesë në mënyrë panoramike rëndësinë e pedagogjisë vokale në krijimin e shkollës shqiptare të interpretimit vokal: traditë e formuar mbi bazën e dy përvojave të njohura botërore, asaj europiano-perëndimore dhe asaj lindore, kryesisht ruse. Duke u nisur nga fakti që shkolla e muzikës në Shqipëri në përgjithësi ka dhënë rezultate të shënuara nëpërmjet artistëve të skenës, disa prej tyre me njohje ndërkombëtare, vlerësoj që pas Luftës II Botërore e deri më sot është formuar një traditë e edukimit profesional muzikor. Për këtë u pa me vlerë të paraqiten prirjet e hershme paraprofesioniste për krijimin e pedagogjisë vokale në

Shqipëri prej viteve 1933 me veprimtarinë e institutit “Nana Mbretneshë”, ku disiplinat muzikore (solfezhi, kori dhe koncertet shkollore) krijuan bazën e edukimit muzikor dhe zhvillimin e pedagogjisë muzikore shqiptare. Punimi ndjek rrugëtimin e pedagogjisë vokale në mënyrë kronologjike, prej institutit “Nana Mbretneshë”, “Radio–Tiranës” dhe më pas përvijohet duke paraqitur krijimin e traditës profesioniste me Liceun Artistik dhe Konservatorin Shtetëror të Tiranës. Gjithashtu, ngrihen disa pyetje: Si u zhvillua pedagogjia vokale në Shqipëri dhe cilat janë sot sfidat me të cilat përballlet pedagogjia vokale dhe ajo muzikore në sistemin arsimor shqiptar? A shërben pedagogjia vokale si një qasje e integruar për zhvillim të qëndrueshëm të pedagogjisë muzikore për edukimin muzikor, edukimin kulturor, demokratik në shkolla? Edukimi muzikor nuk është luks, por një e drejtë dhe nevojë për brezat e rinj, është investim për të ardhmen, një dimension thelbësor i zhvillimit njerëzor dhe kulturor.

Fjalë kyçe: *pedagogji vokale, pedagogji muzikore, edukim profesional muzikor.*

DEVELOPMENT OF VOCAL PEDAGOGY IN ALBANIA FROM 1933-1990 AND THE CHALLENGES OF MUSIC PEDAGOGY TODAY

Abstract

The study aims to present in a panoramic way the importance of vocal pedagogy in the establishment of Albanian vocal interpretation school: a tradition formed based on two well-known world experiences, the European-Western and the Eastern, mainly Russian. Considering that the music school in Albania has generally yielded remarkable results through stage artists, some with

international recognition, it is appreciated that since World War II and up to now, a tradition of professional music education has been formed. It is considered valuable to present the early proto-professional tendencies for the creation of vocal pedagogy in Albania starting from 1933 with the activities of the institute "Nana Mbretneshë", where musical disciplines (solfeggio, choir, and school concerts) laid the foundation of musical education and the development of Albanian music pedagogy. The study follows the path of vocal pedagogy chronologically, from the institute "Nana Mbretneshë", "Radio-Tirana" and then continues by presenting the establishment of the professional tradition with the Artistic High School and the State Conservatory of Tirana. Furthermore, some questions are raised: How did vocal pedagogy develop in Albania and what are the challenges faced today by vocal pedagogy and music pedagogy within the Albanian educational system? Does vocal pedagogy serve as an integrated approach for sustainable development in music education, cultural education, and democratic education in schools? Music education is not a luxury, but a right and a need for future generations, an investment for the future, an essential dimension of human and cultural development.

Keywords: vocal pedagogy, music pedagogy, professional music education.



Dr. Denis Bizhga

Akademia e Shkencave e Shqipërisë
Komisioni i Përhershëm i Arteve

DIASPORA ARTISTIKE NË AMERIKË DHE ROLI I SAJ NË RRJEDHAT E MUZIKËS SHQIPTARE TË GJYSMËS SË PARË TË SHEKULLIT XX

Abstrakt

Diaspora shqiptare në SHBA, gjatë gjysmës së parë të shekullit XX, ka dhënë kontribut të jashtëzakonshëm në fushën e kulturës dhe veçanërisht të muzikës, duke u bërë faktor i rëndësishëm në ruajtjen dhe zhvillimin e identitetit kombëtar. Ky punim trajton veprën dhe ndikimin e tri figurave kyçe, si Fan S. Noli, Thoma Nasi, Murat Shehu dhe rolin e bandës “Vatra”; analizon krijimtarinë e tyre, rolin në komunitetin shqiptar në mërgim, si dhe rrjedhat që ushtruan këto përpjekje kulturore mbi zhvillimet e muzikës shqiptare në atdhe. Përmes aktiviteteve koncertale, kompozimeve, botimeve dhe

udhëheqjes së ansambleve muzikore, këta aktorë arritën të ndërthurin elementet e muzikës perëndimore me traditën shqiptare, duke krijuar ura të qëndrueshme mes diasporës dhe vendlindjes. Studimi shqyrton ndikimin e këtij aktiviteti në disa drejtime kryesore: në ruajtjen dhe përpunimin e trashëgimisë muzikore shqiptare, në përthithjen dhe përshtatjen e prurjeve të reja muzikore nga mjedisi amerikan, si dhe ndikimin e drejtpërdrejtë mbi krijimtarinë dhe institucionet muzikore shqiptare të kohës. Analiza bazohet në burime arkivore, shkrime të kohës dhe studime muzikologjike bashkëkohore, duke vënë në dukje se diaspora artistike nuk ishte thjesht bartëse e nostalgjisë, por një agjent aktiv i modernizimit dhe integritit të muzikës shqiptare në rrjedhat ndërkombëtare të kulturës muzikore.

Fjalë kyçe: *diasporë shqiptare, Fan S. Noli, Thoma Nasi, Murat Shehu, banda "Vatra", muzikë shqiptare, gjysma e parë e shekullit XX.*

ARTISTIC DIASPORA IN AMERICA AND ITS ROLE IN THE DEVELOPMENTS OF ALBANIAN MUSIC IN THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

Abstract

The Albanian diaspora in the USA, during the first half of the 20th century, made an extraordinary contribution in the field of culture and particularly music, becoming an important factor in preserving and developing national identity. This work examines the work and influence of three key figures, such as Fan S. Noli, Thoma Nasi, Murat Shehu, and the role of the band "Vatra"; it analyzes their creativity, their role in the Albanian community abroad, as well as the impacts that these cultural efforts had on the developments of Albanian music in the homeland. Through

concerts, compositions, publications, and leadership of musical ensembles, these actors managed to blend elements of Western music with Albanian tradition, creating enduring bridges between the diaspora and the homeland. The study examines the influence of this activity in several main directions: in preserving and processing the Albanian musical heritage, in absorbing and adapting new musical influences from the American environment, as well as direct influence on the creativity and institutions of Albanian music at that time. The analysis is based on archival sources, contemporary writings, and musicological studies, highlighting that the artistic diaspora was not just a carrier of nostalgia but an active agent in modernizing and integrating Albanian music into international flows of musical culture.

Keywords: Albanian diaspora, Fan S. Noli, Thoma Nasi, Murat Shehu, "Vatra" band, Albanian music, first half of the 20th century.



Dr. Kreshnik Duqi

Akademia e Shkencave e Shqipërisë

Qendra e Studimit të Arteve

NDIKIMI I MUZIKËS FOLKLORIKE NË MUZIKËN BASHKËKOHORE SHQIPTARE

Abstrakt

Studimi trajton muzikën bashkëkohore në Shqipëri pas viteve '90 dhe ka në qendër kompozitorët dhe krijimet e mbështetura në folklorin e vendit tonë. Në punim theksohet rëndësia që ka pasur folklori në krijimtarinë muzikore, por që vazhdon ta ketë edhe sot, sepse disa nga kompozitorët më me emër vazhdojnë të mbështeten në folklorin tonë muzikor. Gjithashtu, trajtohen disa nga kompozitorët më përfaqësues që kanë qenë aktivë në krijimtarinë pas viteve '90, duke i ndarë në breza. Për shembull, brezi tradicional: Tish Daija, Çesk Zadeja, Kozma Lara; kompozitorët e brezave të parë të dalë nga Konservatori i Tiranës: Feim Ibrahim, Shpëtim Kushta, Kujtim Laro dhe në vazhdim: Thoma Gaqi, Aleksandër Peçi, Haig Zacharian, Sokol Shupo, Fatos Qerimaj, Nestor Kraja, Ermir Dergjini, Vasil Tole, Endri Sina etj. Gjithashtu, vihen në dukje se cilët kompozitorë kanë krijuar duke u mbështetur

në muzikën folklorike dhe cilët jo. Njëkohësisht, trajtohet dhe mënyra e përdorimit të materialit folklorik, ku disa kompozitorë përdorin citime të drejtpërdrejta dhe disa të tjerë, pasi kanë përthithur mirë lëndën folklorike, e përdorin atë më me finesë.

Fjalë kyçe: *folklor muzikor, muzikë bashkëkohore, ndikim folklorik, muzika pas viteve '90.*

THE INFLUENCE OF FOLK MUSIC ON CONTEMPORARY ALBANIAN MUSIC

Abstract

This study focuses on contemporary music in Albania after the 1990s, with a central focus on composers and creations inspired by our country's folklore. The paper emphasizes the importance of folklore in musical creativity, a significance that has persisted to this day as some of the most renowned composers continue to draw inspiration from our musical folklore. Additionally, it discusses some of the most representative composers who have been active in creativity post-1990, categorized into different generations. For instance, the traditional generation: Tish Daija, Çesk Zadeja, Kozma Lara; composers from the first generations emerging from the Tirana Conservatory: Feim Ibrahim, Shpëtim Kushta, Kujtim Laro, and continuing on: Thoma Gaqi, Aleksandër Peçi, Haig Zacharian, Sokol Shupo, Fatos Qerimaj, Nestor Kraja, Ermir Dergjini, Vasil Tole, Endri Sina, etc. The study also highlights which composers have created their work drawing from folk music and those who have not. Simultaneously, it addresses the ways in which folklore material is used, where some composers directly quote, and others, having absorbed the folklore material well, use it with finesse.

Keywords: musical folklore, contemporary music, folk influence, music after the 1990s.



Prof. asoc. dr. Majlinda Hala & Mirela Kamsi-Gurakuqi
Universiteti i Arteve
Fakulteti i Arteve të Bukura
Agjencia e Sigurimit të Cilësisë së Arsimit Parauniversitar (ASCAP)

RISHIKIMI I KURRIKULËS SË MUZIKËS NË AP, SFIDA DHE RISI

Abstrakt

Ky punim synon të analizojë procesin e rishikimit të kurikulës së muzikës në Shqipëri gjatë periudhës 2014–2025, duke vlerësuar përmbajtjen, qëllimet dhe sfidat e zbatimit të saj në kontekstin e zhvillimeve bashkëkohore të arsimit dhe kulturës muzikore. Qëllimi kryesor i kërkimit është të identifikojë ndryshimet thelbësore që janë realizuar në kurikul, ndikimin e tyre në formimin estetik, kulturor dhe praktik të nxënësve, si dhe përafrimin e saj me standardet europiane të edukimit muzikor. Ky punim mbështet idenë se rishikimi i kurikulës së muzikës është i domosdoshëm për t’iu përgjigjur transformimeve metodologjike, teknologjike dhe

kulturore, duke ofruar një përjasje më gjithëpërfshirëse, të orientuar drejt kompetencave dhe aftësive praktike të nxënësve. Metodologjia e përdorur në këtë studim përfshin analizën dokumentare të kurikulës zyrtare të muzikës në periudhën 2014–2025, krahasimin e saj me praktikën më të mira ndërkombëtare, si dhe konsultime me literaturën akademike dhe raportet institucionale për edukimin muzikor. Gjithashtu, është marrë në konsideratë qasja krahasimore për të nxjerrë në pah boshllëqet, progresin dhe perspektivat e mëtejshme të reformës. Përfundimet tregojnë se kurikula e muzikës ka kaluar nga një model më shumë tradicional dhe teorik drejt një strukture më të balancuar, që ndërthur njohuritë teorike me praktikën muzikore dhe aktivitetet krijuese. Megjithatë, zbatimi i saj has ende sfida të lidhura me mungesën e burimeve didaktike, përgatitjen e mësuesve dhe integrimin e teknologjisë muzikore. Studimi sugjeron se është e nevojshme rritja e bashkëpunimit ndërinstitutional, investimi në zhvillimin profesional të mësuesve dhe përafrimi i vazhdueshëm me prirjet ndërkombëtare të edukimit muzikor.

Fjalë kyçe: *kurikula e muzikës, metodologji, teknologji, kompetencë muzikore, reformë arsimore.*

EVALUATION OF THE MUSIC CURRICULUM IN AP, CHALLENGES AND INNOVATIONS

Abstract

This paper aims to analyze the process of revising the music curriculum in Albania during the period 2014-2025, assessing its content, objectives, and implementation challenges in the context of contemporary developments in education and music culture. The main goal of the research is to identify the significant changes made

in the curriculum, their impact on the aesthetic, cultural, and practical formation of students, as well as to align it with European standards of music education. This work supports the idea that revising the music curriculum is essential to respond to methodological, technological, and cultural transformations, providing a more inclusive approach focused on students' competencies and practical skills. The methodology used in this study includes documentary analysis of the official music curriculum from 2014 to 2025, comparing it with best international practices, as well as consulting academic literature and institutional reports on music education. Additionally, a comparative approach has been considered to highlight the gaps, progress, and future prospects of the reform. The findings show that the music curriculum has transitioned from a more traditional and theoretical model towards a more balanced structure that integrates theoretical knowledge with musical practice and creative activities. However, its implementation still faces challenges related to the lack of didactic resources, teacher training, and integration of music technology. The study suggests the need for increased inter-institutional collaboration, investment in teachers' professional development, and continuous alignment with international trends in music education.

Keywords: music curriculum, methodology, technology, music competency, educational reform.